

Kamila Szymańska
Muzeum Okręgowe w Lesznie
<https://orcid.org/0000-0002-8777-2016>

Konferencja naukowa „Miłośnicy nauk na ziemi wschowskiej i pograniczu wielkopolsko-śląskim”, Wschowa–Leszno, 19–20 października 2023 r.

W dniach 19–20 października 2023 r. w Lesznie i Wschowie miała miejsce doroczna konferencja naukowa poświęcona kulturowemu dziedzictwu historycznej ziemi wschowskiej i pogranicza wielkopolsko-śląskiego. Zorganizowały ją – tradycyjnie – Stowarzyszenie Czas A.R.T. i Muzeum Okręgowe w Lesznie. Tym razem – już po raz czternasty – obrady toczyły się pod hasłem „Miłośnicy nauk na ziemi wschowskiej i pograniczu wielkopolsko-śląskim”. Temat konferencji został wybrany świadomie i nieprzypadkowo, bo w relacji do obchodzonego w Lesznie Roku Jana Jonstona. Obok licznych wydarzeń wpisujących się w tegoroczne uroczystości, jakimi świętowano 420. rocznicę urodzin wybitnego lekarza, przyrodnika i filozofa, konferencja była ostatnim w roku naukowym przedsięwzięciem. Intencją organizatorów było ukazanie różnych oblicz świata nauki na interesującym nas obszarze także w kontekście Jana Jonstona, choć nie został on potraktowany jako główny bohater.

Obrady toczyły się w sześciu sesjach, podczas których wygłoszono 17 referatów wzbogaconych interesującymi prezentacjami zawierającymi bogaty materiał ikonograficzny. W konferencji udział wzięli prelegenci reprezentujący różne środowiska (uniwersytety, biblioteki, muzea, organizacje regionalne) z całej Polski. Oprócz miejscowych wystąpili także przedstawiciele Krakowa, Wrocławia, Lublina, Zielonej Góry, Łodzi, Opola, Szamotuł, Głogowa i Żar.

Lucyna Biała (Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu) zaprezentowała postać Justine Siegemund (1636–1705) – prekursorki nowoczesnego

położnictwa. Ta akuszerka, pochodząca z małej miejscowości koło Jawora, pozostawiła po sobie interesujący dorobek w postaci bogato ilustrowanego podręcznika położnictwa stworzonego na podstawie wieloletniej praktyki. Barbara Bodnar CHR (Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie) przedstawiła dobrze udokumentowaną prezentację, w której pokazała 24 woluminy starych druków wydane w Lesznie, Wschowie i Rawiczu w XVII i XVIII w., znajdujące się w zbiorach krakowskiej biblioteki PAU i PAN. Wystąpienie będące omówieniem niewielkiej, ale ciekawej kolekcji i jej proveniencji było przyczynkiem do dalszych badań nad zapleczem służącym do uprawiania nauki. Barbara Burda z Uniwersytetu Zielonogórskiego nakreśliła ramy, w których mieszczą się liczni przedstawiciele nauki z obszaru pogranicza od XVI do XIX stulecia. Obok osobistości powszechnie znanych, jak Andreas Gryphius, Johann Kepler i Robert Koch czy słynne w pierwszej połowie XVII w. bytomskie gimnazjum Schönaichianum, przywołała postaci, które – mimo ważnych osiągnięć naukowych, jak twórca pojęcia logarytmu i autor wprowadzenia przecinka w zapisie ułamków dziesiętnych – Bartholomäus Pitiscus czy współodkrywca planetoidy Erato Wilhelm Förster – pozostają zapomniane. Dariusz Andrzej Czaja (Towarzystwo Ziemi Głogowskiej) dokonał przeglądu dziejów głogowskiego drukarstwa od XV-wiecznego Kaspra Elyana – pierwszego drukarza na Śląsku, po nowoczesne przedsiębiorstwo Carla Flemminga, działające pod firmą założyciela z powodzeniem do lat trzydziestych XX w. Dariusz Czwojdrak (Muzeum Okręgowe w Lesznie) opisał środowisko uczonych żydowskich w Lesznie w XVII i XVIII w., kreśląc jego obraz na tle religii żydowskiej oraz rozległych konotacji z naukowymi ośrodkami w całej Europie. Małgorzata Gniazdowska (Muzeum Okręgowe w Lesznie) zwróciła uwagę na nieopracowany dotąd cenny dokument, jakim jest testament Daniela Ernesta Jabłońskiego – jednej z najwybitniejszych postaci protestanckiego Leszna. W świetle tego dokumentu ukazała człowieka o szerokich horyzontach intelektualnych i artystycznych, znanego raczej jako nadworny kaznodzieja w Berlinie, historyk protestantyzmu i wydawca Biblii hebrajskiej. Marcin A. Klemenski (Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie) zaprezentował materiały do biografii dwu XIX-wiecznych przedstawicieli wielkopolskiej nauki: Bolesława Erzepkiego i Stanisława Karwowskiego. Znajdujące się w Bibliotece Naukowej PAU i PAN archiwalia stanowią cenną bazę do prowadzenia dalszych badań nad biografiami tych absolwentów leszczyńskiego gimnazjum. Łukasz Lisiecki (Leszno) zreferował historyczne materiały pozostawione przez Erzepkiego dokumentujące prowadzone przez niego w 1884 r. prace wykopaliskowe w Gronówku koło Leszna. Skonfrontował je z możliwościami technologicznymi, jakimi

dysponuje współczesny warsztat archeologa. Marta Tatiana Małkus (Muzeum Okręgowe w Lesznie) wprowadziła uczestników obrad w świat symboliki emblematów z nagrobków mieszczan XVII- i XVIII-wiecznej Wschowy. Udowodniła, że zabytkowe cmentarze stanowią źródło wiedzy również o poziomie intelektualnym autorów programów ikonograficznych płyt nagrobnych. Małgorzata Mieszek (Uniwersytet Łódzki) dokonała analizy wybranych poradników medycznych wydanych w Lesznie i Wrocławiu w XVII i XVIII w. pod kątem schematów komunikacyjnych, jakimi posługiwali się ich autorzy, by uwiarygodnić swoją osobę i proponowane metody leczenia. Alojzy Pańczak OFM przybliżył postać bernardyńskiego archiwisty i historyka, który pozostawił po sobie obszerne kroniki swego zakonu, stanowiące niewyczerpane źródło informacji nie tylko o funkcjonowaniu zakonnych wspólnot, ale i miejscowości, w jakich były ulokowane. Mariusz Pawelec (Opole) skupił się na wykazaniu błędów nawarstwiających się przez stulecia w odniesieniu do pastorskiej rodziny Bythnerów. Wychodząc od najbardziej znanego jej reprezentanta – związanego z Lesznem Jana – otworzył pole do dalszych badań genealogicznych, wskazując równocześnie na liczne pułapki czekające na niedoświadczonych badaczy. Anna Polak i Paweł Karp (Żary) – posługując się własnym doświadczeniem prowadzenia badań skanowania trójwymiarowego żarskiej fary – udowodnili, że nowoczesne techniki stanowią isticie zbrojne ramię dla archeologów, historyków i historyków sztuki oraz wsparcie dla ratowania dziedzictwa kulturowego. Monika Romanowska-Pietrzak (Muzeum – Zamek Górków w Szamotułach) zaprezentowała życiorys i dokonania naukowe Edmunda Calliera – urodzonego w Szamotułach potomka francuskich hugenotów, który zapisał się w historii jako autor licznych prac historycznych dokumentujących m.in. dzieje miast wielkopolskich. Eliza Stehr (Uniwersytet w Kolonii) przedstawiła drogi zawodowe nauczycieli dwu XIX-wiecznych gimnazjów z Wschowy i Leszna, kreśląc je na tle dziejów pruskiej oświaty. Do postaci Jana Jonstona nawiązała Kamila Szymańska (Muzeum Okręgowe w Lesznie), w symboliczny sposób zabierając uczestników obrad śladami peregrynacji uczonego po Europie Zachodniej. W wystąpieniu opartym na biografii Jonstona, opublikowanej wraz z kazaniem pogrzebowym i jego korespondencji, nakreśliła przebieg wypraw, w których brał udział jako nauczyciel młodych szlachciców, m.in. Bogusława Leszczyńskiego.

Pierwszego dnia obradom towarzyszył spacer po wschowskim Lapidarium Rzeźby Nagrobnej, podczas którego uczestnicy wprowadzeni zostali przez Martę Małkus w świat barokowej symboliki i język emblematów. Autorka pokazała zabytki będące podstawą jej wystąpienia.

Obrady przygotowano w partnerstwie z Polskim Towarzystwem Historycznym koło Leszno, Miejską Biblioteką Publiczną im. Stanisława Grochowiaka oraz Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Lesznie. Wsparcia finansowego udzielił powiat wschowski. Patronat honorowy objęli: Wojewoda Lubuski Władysław Dajczak, Marszałek Województwa Wielkopolskiego Marek Woźniak, Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków dr Barbara Bieliniś-Kopeć, Starosta Wschowski Andrzej Bielawski, Starostwa Leszczyński Jarosław Wawrzyniak i Prezydent Miasta Leszna Łukasz Borowiak.